

वेदान्तशास्त्रीयसिद्धान्तानां परिचयः

Programme(s) in which it is offered: PhD

Course Category: Course Work	Schedule of Offering:
Course Credit Structure: 4	Course Code:
Total Number of Hours: 60	Contact Hours Per Week:1
Lecture: 4	Tutorial: 0
Practical: 0	Medium of Instruction:Sanskrit and English
Date of Revision:	Skill Focus:

Course Description

अस्य पाठ्यक्रमस्य मुख्यमुद्देश्यं शोधछात्राणां अद्वैतवेदान्तशास्त्रस्य विशिष्टमध्ययनम् अस्ति। अयं पाठ्यक्रमः PhD इत्यस्मिन् कार्यक्रमे प्रविष्टानां छात्राणां कृते Course work पाठ्यक्रमान्तर्गततया वेदान्तशास्त्रीयविशिष्टसिद्धान्तानां परिज्ञानाय विनिर्मितोऽस्ति। येन तेषां शोधकार्यकरणे सौकर्यं स्यात्।

Course Introduction

अद्वैतवेदान्तशास्त्रीयसिद्धान्तानां परिचयार्थं बहवः प्रकरणग्रन्थाः तत्तदाचार्यैः विनिर्मिताः सन्ति। येषु श्रीमद्धर्मराजाध्वरीन्द्रविरचितः वेदान्तपरिभाषाख्यो ग्रन्थः, मधुसूदनसरस्वतीस्वामिपादविरचितः सिद्धान्तबिन्दुवित्याख्यो ग्रन्थः, श्रीमदप्पयदीक्षितेन्द्रविरचितश्च सिद्धान्तलेशसङ्ग्रहाख्यो ग्रन्थः विशिष्टं स्थानं बिभ्रति। अस्मिन् पाठ्यक्रमे प्रामाण्यवादं विहाय प्रायः सर्वोऽपि अवश्यं ज्ञातव्यांशः

यथापेक्षं पाठ्यत्वेन स्थापितः अस्ति । अधोलिखितानां विषयाणां यथायोग्यं पूर्वोक्तग्रन्थानाश्रित्य अध्ययनं भविष्यति।

Course Objectives

अस्य पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि -

- अद्वैतवेदान्तोक्तानां तत्त्वानां सामान्यपरिचयः
- अद्वैतमताभितप्रत्यक्षप्रक्रियायाः विशेषपरिचयः
- प्रमाणानां स्वरूपस्याद्वैतवेदान्तोक्तदिशा परिज्ञानम्
- अद्वैतवेदान्तदर्शनसम्बन्धिशोधकार्यसामर्थ्यम्

Course Outcomes

एतं ग्रन्थभागमधीतवन्तः छात्राः -

1. अद्वैताभिमतप्रत्यक्षप्रक्रियानिरूपणे समर्थाः भविष्यन्ति
2. अद्वैतमतरीत्या अनुमानादिपञ्चप्रमाणानां विषयप्रयोजनयोः च प्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति
3. वेदान्ते उद्ग्रन्थाध्ययने योग्याः भविष्यन्ति
4. न्यायाद्वैतदर्शनयोः प्रमाणस्वरूपवैलक्षण्यं ज्ञास्यन्ति
5. वेदान्ततत्त्वानाम् अनुसन्धानकार्येषु समन्वयं कर्तुं कुशलाः भविष्यन्ति

Prerequisites

- वेदान्तदर्शनस्य परिचयः अपेक्षितः

Pedagogy

The teaching methodology will be primarily self-study with the guidance of guide and co-guide.

Essential Readings:

- वेदान्तपरिभाषा (मणिप्रभाख्यटीकासंवलितया शिखामणिटीकाविभूषिता च), कुलसचिवः, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, ५६-५७, इन्स्टीट्यूशनल् एरिया, जनकपुरी, नईदिल्ली, पिन-११००५८, २०११
- Vedanta Paribhasha of Dharmarajadharindra translated by Swami Madhavananda, The Ramakrishna Mission Sarada Pitha Belur Math, Dt. Howrah.
- श्रीमदप्पय्यदीक्षितेन्द्रविरचितशशास्त्रसिद्धान्तलेशसङ्ग्रहः, श्रीमदच्युतकृष्णानन्दतीर्थविरचितकृष्णालङ्कारव्याख्यया सहितः, सम्पादकौ – ब्रह्मश्री एस. आर्. कृष्णमूर्तिशास्त्री एवं डा. एन्. वीळिनाथन्, श्रीमदप्पय्यदीक्षितेन्द्रग्रन्थावलिप्रकाशनसमितिः, सिकन्दराबाद् -२६
- श्रीमदप्पय्यदीक्षितेन्द्रविरचितशशास्त्रसिद्धान्तलेशसङ्ग्रहः, श्रीमद्गङ्गाधरेन्द्रसरस्वतीकृतवेदान्त-सूक्तिमञ्जरीसहितः, श्रीमदच्युतकृष्णानन्दतीर्थकृतकृष्णालङ्कारव्याख्योपेतः, प्रकाशकः सर्व-दर्शनाचार्यश्रीकृष्णानन्दसागरः।
- **Siddhantabindu of Madhusudana Sarasvati with Commentaries [Sanskrit] by**
Madhusudana Sarasvati, Gaudabrahmananda, Narayana Tirtha, Published by Jaikrishna Das Hari Das Gupta, Chaukhambha Sanskrit Series Office, Varanasi
 - Translation of Siddhantabindu, P.M. Modi, Vohra Publishers and Distributors, Allahabad, India.

Evaluation Pattern

Evaluation Matrix

Component Type	Weightage Percentage	Total Marks	Tentative Dates
Term Paper	30	30	May 2022

Final Examination	70	70	June 2022
-------------------	----	----	-----------

Module 1: प्रत्यक्षपरिच्छेदे शब्दादपरोक्षज्ञाननिरूपणपर्यन्तः भागः (6 hours)

- मङ्गलाचरणम्
- मोक्षस्य परमपुरुषार्थत्वप्रदर्शनम्
- प्रमालक्षणम्
- प्रमाणसंख्याप्रदर्शनं
- प्रत्यक्षेऽन्तःकरणवृत्तिनिरूपणञ्च
- मनस इन्द्रियत्वखण्डनम्
- प्रत्यक्षसामान्यलक्षणम्, वृत्तेर्बहिर्निर्गमनप्रकारः
- प्रत्यक्षे शङ्कासमाधी
- शब्दादपरोक्षज्ञाननिरूपणम्

Module 2: प्रत्यक्षपरिच्छेदे जगत्कर्तृत्वविचारपर्यन्तः भागः (6 hours)

- जातिखण्डनम्, समवायखण्डनञ्च
- ज्ञानगतप्रत्यक्षत्वस्य निकृष्टं लक्षणम्
- विषयप्रत्यक्षलक्षणम्
- वृत्तेश्चातुर्विध्यम्
- इन्द्रियजन्यत्वस्य प्रत्यक्षे तन्त्रत्वाभावः
- वेदान्तानामखण्डार्थपरत्वम्
- मायागतैकत्वस्य निरूपणम्
- मायाविशिष्टस्य जगत्कर्तृत्वविचारः

Module 3: प्रत्यक्षपरिच्छेदे अवशिष्टः भागः (5hours)

- शुक्तिरजते प्रत्यक्षविचारः
- अन्यथाख्यातिखण्डनम्
- अनिर्वचनीयरजतोत्पत्तिः
- परिणामादिलक्षणम्
- रजतस्य साक्षिण्यध्यासः
- रजतज्ञाने गुरुमतप्रवेशशङ्का
- व्यावहारिकप्रातिभासिकपदार्थानां भेदप्रदर्शनम्
- स्वाप्नपदार्थविचारः
- द्विविधकार्यविनाशः
- अन्यथाख्यात्यनिर्वचनीयख्यात्योर्भेदः

Module 4: अनुमानपरिच्छेदः, उपमानपरिच्छेदश्च (5 hours)

- अनुमाननिरूपणम्
- व्याप्तिनिरूपणम्
- अनुमानस्य सिद्धान्ते उपयोगः
- मिथ्यात्वानुमानम्
- मिथ्यात्वलक्षणम्
- मिथ्यात्वे प्रमाणम्
- प्रपञ्चमिथ्यात्वे शङ्कासमाधिः
- त्रिविधसत्तानिरूपणम्
- उपमानलक्षणम्

- उपमानस्य प्रमाणान्तरत्वव्यवस्थापनम्

Module 5: आगमपरिच्छेदः (10 hours)

- आगमप्रमाणलक्षणम्
- आकाङ्क्षानिरूपणम्
- योग्यतानिरूपणम्
- आसत्तिनिरूपणम्
- तात्पर्यज्ञाननिरूपणम्

Module 6: अर्थापत्तिपरिच्छेदः अनुपलब्धिपरिच्छेदश्च (8 hours)

- अर्थापत्तिस्वरूपनिरूपणम्
- अर्थापत्तेर्द्वैविध्यम्
- अर्थापत्तेर्मानान्तरत्वसिद्धिः
- अनुपलब्धिप्रमाणस्वरूपनिरूपणम्
- अभावचातुर्विध्यम्
- अनुपलब्धेर्मानान्तरत्वव्यवस्थापनम्

Module 7: विषयपरिच्छेदः (10 hours)

- प्रामाण्यद्वैविध्यनिरूपणम्
- शास्त्रप्रमेयलक्षणनिरूपणम्
- कर्तृत्वनिरूपणम्
- जगतो जन्मक्रमनिरूपणम्
- तत्त्वम्पदार्थयोरैक्यनिरूपणम्
- प्रलयनिरूपणम्

- सृष्टिवाक्यतात्पर्यनिरूपणम्
- जीवस्वरूपनिरूपणम्
- त्वम्पदार्थनिरूपणम्
- जीवस्यावस्थात्रयनिरूपणम्
- तत्त्वम्पदार्थयोरैक्यनिरूपणम्

Module 8: प्रयोजनपरिच्छेदः (10 hours)

- प्रयोजनस्वरूपनिरूपणम्
- अपरोक्षज्ञानविषये मतभेदाः
- श्रवणादिस्वरूपनिरूपणम्
- शमादिनिरूपणम्
- सगुणोपासकानां ब्रह्मलोकगतानां मुक्तिः
- ब्रह्मसाक्षात्कारवतः प्रारब्धादिकर्मविचारः
- सञ्चितकर्मणः द्वैविध्यम्
- ब्रह्मज्ञानान्मोक्षः